

— et aktuelt lærermiddel
i tidsskriftform

Norsknytt

ISSN 0801 5368

Utgave nr.
100

30
år

- Norsk – et viktig fag også i den nye skolen
- Sjangerkunnskap gir god skrivelæring
- Norsknytt i 100
- Synliggjøring av lokalhistorie
- Knips et fotodikt
- Alf Prøysen, dikteren alle kjenner, 90 år
- Lesedagboka – ei gullgruve for minnet
- Bygg opp verdens beste vits

- Kjenner du 24 eventyr?
- Fantastiske fortellinger fenger folk
- Gode spørsmål – grunnmuren i prosjektarbeid
- Vitser blir små skuespill
- Ord blir dikt
- Norskryss 3 – 2004, nynorsk
- Norskryss 3 – 2004, bokmål
- Syng og skriv: Norskfagsangen

Norsknytt har internettseite
www.norsknytt.no

NORSKNYTT *gir variasjon og liv til norskundervisninga*

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1989:	«Norskfaget 1/89, 2/89 og 3/89»	50,-
Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/99 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

FØLGENDE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-
Årgang 2003:	«Norsknytt 1/03, 2/03, 3/03 og 4/03»	200,-
STORKRYSS A3-format (til opphenging der folk samles)		kr. 25,- pr. stk.

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

**Send bestilling til: NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER**

E-post: post@norsknytt.no

Ønskes et større antall av
enkelte hefter, be om
pristilbud.

NORSKnytt

30
år

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,
7801 NAMSOS, telefon og faks 74 27 42 96

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 91 7735 34

E-post: post@norsknytt.no – Internett: www.norsknytt.no

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 425,- PR. ÅR.

NR 3 - 2004 (100)

SEPTEMBER

30. ÅRGANG

Norsk – et viktig fag også i den nye skolen

Norskfaget får en sentral posisjon også i den nye skolen. Det går tydelig fram av nye skolemeldingen, "Kultur for læring" (ST.meld. nr. 30 2003 – 2004), som for øvrig er kåret til tidenes mest etterspurte stortingsmelding.

Meldinga lister opp fem grunnleggende ferdigheter som er særlig viktig for elevenes faglige og personlige utvikling: Å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne lese, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy. Vi merker oss at storparten av disse ferdighetene er typiske norskfaglige aktiviteter. Disse ferdighetene har folk som lever i et moderne samfunn, bruk for i alle livets situasjoner. I den nye skolen skal de integreres i alle fag og på alle nivåer.

"Kan det bli noko nytt utan det som var ein gong?"

"Skolen er forankret i fortiden og skal ruste oss for fremtiden," sies det i den nye skolemeldingen. Forfatteren Olav Duun, lar den sterke kvinnen, Åsel i "Juvikfolket," stille følgende spørsmål: "Kan det bli noko nytt utan det som var ein gong?"

I dette nummer av Norsknytt slår vi et slag for å aktivisere elevene når det gjelder lokalhistorie. De kan for eksempel være med på å synliggjøre historiske minner i nærmiljøet. Det styrker følelsen av tilhørighet og trygghet; dessuten vekker slikt arbeid positiv interesse i lokalsamfunnet.

Eventyr

Vi presenterer også stoff som er knyttet til eventyrsjangeren, fordi vi vet at disse eldgamle tekstene som har fulgt oss siden vi var små, fortsatt er aktuelle. Eventyrene sier noe som er allment, de understrekker viktigheten av omsorg og samarbeid og viser at oppfinnsomhet, hjelpsomhet og pågangsmot blir belønnet. Dette budskapet blir presentert i den mest spennende av alle sjanger, fantasjsjangeren eventyr.

Fremmedord

Varierte aktiviteter med fremmedord finnes alltid i Norsknytt, også i nummer 100. Åpne linjer og rubrikker står og roper på svar. Fremmedordene knytter tråder mellom språkene. Elever som kjenner mange fremmedord, lærer fremmedspråk lettere, de blir sikre i rettskrivning, og de får også del i den glede det er å se sammenhenger mellom språkene.

Kryssordvinnere 2 – 2004

Nynorsk

Kristine Alvheim, 10 C, Dale ungdomsskole, 5722 Dalekvam
Eivind Wærstad, 10 A (2003 – 04), Gulset ungdomsskole, 3703 Skien
Jo Utne Gustad, 10., Kinsarvik skule, 5780 Kinsarvik
Frode Osmo, 10 B, (2003 – 04), Norheimsund ungdomsskule,
5600 Norheimsund

Bokmål

Jane Renate Antonsen, 10 AB, Biri ungdomsskole, 2836 Biri
Daniel Madsen, 9 A, Søndre Modum ungdomsskole, 3340 Åmot
Janne Elin Vatnaland, 8., Bokn skule, 5561 Bokn
Anja Hansen, 9 C, Alta ungdomsskole, 9516 Alta

Vi takker for kryssordløsninger og byggelige bilsninger i anledning Norsknytts trettiårsjubileum. I jubileumsåret vårt deler vi ut bokpremie til klasser som viser god orden og ryddighet i kryssordløsningene. Denne gangen går premien til klasse 9 A ved Søndre Modum ungdomsskole. Vi gratulerer.

Sjangerkunnskap gir god skrivehjelp

Hver sjanger har sin egenart, sine bestemte spilleregler. Gjennom valg av sjanger kan den som skriver eller snakker, bidra til å forsterke eller svekke sitt budskap. Dess større kunnskapen om sjangrene er, dess bredere blir det uttrykksregisteret som eleven rår over, og dess rikere blir elevens uttrykksmuligheter.

Sjangerkunnskapen kan være en god hjelper for å komme i gang med skriving. Den som skriver må falle inn i et mønster både når det gjelder oppbygning av en tekst og bruk av faste figurer m.m. "Når jeg skal skrive et eventyr, vet jeg i alle fall hvordan jeg skal begynne og slutte," sa en elev.

Sjangrene krever en bestemt presentasjon av stoffet: Tenk på sjangrer som alle elever kjenner, som vits, brev, annonse, plakat, hørespill, gåte, sketsj osv. Vi må aktivisere den passive kunnskapen elevene har om disse og flere sjangrer. Spennende og lærerikt er det å studere egne og andres tekster for å se om sjangerkravene er oppfylt! Dersom elevene i et eventyr møter bare to brødre, eller om de i en vits ikke finner poenget plassert helt til slutt, føler de straks at her er det noe som skurrer. Dette er ikke skikkelig fagarbeid! Litt elementær sjangerteori gir elevene følelse av å være fagfolk på skriving.

Sjangerkunnskapen bidrar til å motvirke skriveblokkering og gir tiltro til egen skriving. Dessuten kan slik kunnskap gi hjelp til oppsett av tekster og støtte til de mer formelle sider ved skrivinga.

Lær om sjangerens egenart

Elevene opplever hva som er typisk ved de forskjellige sjangrene ved å lese litteratur. Enda tettere inn på sjangrenes egenart kommer elevene når de skriver selv og må følge sjangrenes spilleregler.

Vekselvirkninga mellom lesing av litteratur av ulike sjangrer og fri skriving har en fin effekt. Denne kombinasjonen bør praktiseres flittig i skolen. Det må sies at grensene mellom sjangrene i enkelte tilfeller kan være uklare. Mer stoff om sjangrer finnes på Norsknytts midt-sider.

Norsknytt i 100 nummer

Alle nummer av Norsknytt i 2004 har en 30-årsrosett på forsiden. I tillegg har vi på dette bladet spandert på oss en rosett for å markere at dette er Norsknytt nummer 100. ”Norsknytt har reddet mang en vikartime for meg,” sa en mangeårig bruker da hun ringte og gratulerete med 30-årsjubileet. ”For i Norsknytt finner jeg alltid noe som elevene har nytte og glede av å arbeide med,” tilføyde hun. Norsknytt takker for gode ord.

Norsknytt har gjennomlevd innføringen av tre læreplaner for grunnskolen. Om få år skal nok en ny læreplan tas i bruk.

Spar på rødblyanten

Vi har sett på noe av innholdet i det første nummer av Norsknytt. I en liten artikkel her oppfordret vi lærerne til å spare på rødblyanten. Vi slo til lyd for at lærerne måtte se etter positive sider når de rettet et skriftlig arbeid. Ved en fengende åpning, presise utsagn, originale formuleringer, en god replikk, framgang i rettskrivning og tegnsetting kunne læreren tegne et flagg på full stang. Ved grove feil måtte læreren dessverre fire flagget på halv stang. Bruk rød penn for å markere negative sider ved arbeidet og lysegrønn, håpets farge, for å framheve det positive. Men pass alltid på at det blir flere positive markeringer enn negative.

Studieteknikk

M 74 understreket at opplæring i studieteknikk skulle ha en sentral plass i opplæringa: ”Alle lærerne har ansvaret for at en slik opplæring blir gitt. Likevel er det norsklæreren som har hovedansvaret for opplæringen i studieteknikk,” sies det på side 97 i Mønsterplanen. Norsknytt ga råd om hvordan norsklæreren i praksis kunne trekke med alle lærerne i dette arbeidet.

Brevskrivning

Vi slo også til lyd for meningsfylt brevskrivning, for brevskrivning var en sentral aktivitet i norskfaget på 1970-tallet. Skriv til enkeltpersoner og institusjoner som gir svar. Det vil stimulere skrivning, skrev vi. Brevveksling med klasser i andre landsdeler ble foreslått, likeens med skoler i nordiske vennskapsbyer- og bygder. Kommunale og statlige institusjoner kunne også være aktuelle brevmottakere.

Grammatikk

Vi dristet oss til å være enig med språkforskeren Macanley som hevdet at grammatikkundervisning før 12-årsalderen var dårlig anvendt tid. ”Grammatikken bør reserveres for de mest intelligente elever over 14 år.” Lektor Olav Sletta skrev i en artikkel følgende om den tradisjonelle grammatikken: ”Den lever sitt liv til tross for et ubesvart hvorfor.”

Tegnsetting

Vi trykte denne vesle historien for å vise hvor viktig det er å plassere tegn rett:
Vaktmesteren og læreren var ikke gode venner. En dag da vaktmesteren var innom klassen, sa læreren at han ville analysere en setning. På tavla skrev han:
”Læreren sier vaktmesteren er en tosk.”
”Du har visst glemt å sette tegnene rett,” sa vaktmesteren.
”Sett tegnene dine da!” ropte læreren.
Etter at vaktmesteren hadde satt tegnene, så setningen slik ut:
”Læreren,” sier vaktmesteren, ”er en tosk.”

Synliggjøring av lokalhistorie

Læreplanen legger vekt på at elevene skal få solid kjennskap til lokalmiljøet sitt. Det styrker følelsen av tilhørighet og gir trivsel. Studier av nære forhold er en god grunnmur å bygge på når en skal studere nasjonale og globale emner. Å gå fra det nære til det fjerne er god pedagogisk lære.

Lokalhistorie er en sentral del av lokalkunnskapen. Mange skoler gjør en god innsats for å synliggjøre historiske minner i lokalmiljøet. Prosjektene er ofte enkle, men de er likevel til nytte og glede både for fastboende og turister. Aktiviteten vekker interesse i nærområdet, elevene får positiv respons, noe som bidrar til å gjøre arbeidet lystbetont. Publisering av prosjektene på skolens heimeside er av det gode. Et slikt prosjekt gir elevene kunnskap og innsikt i bruk av IKT. De får øving i tekstbehandling, bruk av regneark og diagrammer og bildebehandling. Opplysninger om lov om opphavsrett og personvern flettes også inn.

MANGE PRESENTASJONSMÅTER

Små plakater og oppslagstavler med opplysning om lokal historie, merking av vandreløyper, oppsetting av varder, artikler i lokalavisa, innslag i nærradioen, enkle publikasjoner som gjør folk oppmerksom på historiske "stasjoner," er eksempler på presentasjonsmåter.

En idedugnad viste at det var mange felt elevene kunne tenke seg å arbeide nærmere med. Her er noen av forslagene som kom på tavla etter at elevene fikk fire minutter til en tenke- og noteringsstund:

Skolen vår, kirka, minnesmerker, navna bak gatenavna, idrettsplassen, byfjellet, samfunnshuset, nybrua og gammelbrua, kinoen, jernbanestasjonen, dampskipskaien, flyplassen, helseenteret, museet, meieriet, spesielle butikker, dyr i nærmiljøet, kirkegården, personer i lokalmiljøet, avis, politiet, posthuset, sykehuset

Fra disse forslagene ble noen få emner valgt ut. Det er svært viktig å begrense omfanget av hvert emne.

HISTORISKE SKUESPILL, TABLÅER

Det er sagt at nesten hver bygd i Norge har sitt historiske skuespill. Selv om dette er en overdrivelse, er mengden av slike skuespill store. Sikkert er det at mange skoleelever har deltatt i slike spill og har skaffet seg verdifull erfaring. En rekke skoler har også dramatisert lokalt stoff og framført scenebilder og tablåer. Dette er nyttig på mange vis. På den følgende side står en del viser og vers fra en slik framføring.

LANDSLAGET FOR LOKALHISTORIE I SKOLEN (LLS)

Med tanke på å oppdatere lærere faglig og pedagogisk arrangerer LLS kurs. Sommerkurset 2004 var lagt til Ålesund som i år markerer at det er hundre år siden den store bybrannen herjet byen. LLS som ble stiftet i 1978, utgir fagtidsskriftet "Fotefar" fire ganger i året. På internett finnes nærmere presentasjon av LLS.

Vers og viser til lokalhistorisk prosjekt

På denne siden står noen sanger og vers fra spillet "Byen vår 150 år." Spillet som viste tablåer fra byhistorien, ble framført av ungdomsskoleelever fra Høknes ungdomsskole i Namsos. Byhistoriene fra forskjellige steder i landet har ofte likhetstrekk. Derfor kan det tenkes at disse tekstene kan være til inspirasjon og nytte for andre skoler som arbeider med lignende prosjekter.

VEKTEREN SYNGER

Melodi: Stenka Rasin

Jeg er vekter her i byen.
Har min jobb når det er natt.
/: Varsler tid og vindens retning,
tjuv og kjetringer blir tatt. :/

Gatelyktene jeg tenner,
Lyser opp i byen vår.
/: Med min vekterstav med kule
jeg min vekterrunde går. :/

Når du hører vektersangen,
Ja, da kan du sove trygt.
/: Vekter'n holder vakt i byen
vandrer trofast med sin lykt. :/

VEKTERENS UTROP

Framføres med monoton messestemme.
Klokken er slagen elleve.
Vinden er østlig.
Innsig av sild i fjorden.
Rolig og fredelig i byen.
J.H.

ARBEID GA TRIVSEL

Framføres som talekor eller rapp

Når drifta i skogen
var stor
og tømret lå tett
ned ved Namsenfjord
og kvina fra sagbruka
steig mot sky,
ja, da var det trivsel
i Namsos vår by.

Når skutan lå tett
langs med kaian ved bruка
og trelast var stabla
til langt over luka,
og røyken fra brukspipan
osa mot sky,
ja, da var det trivsel
i Namsos vår by.
J.H.

AUTOMOBILEN

Framføres som talekor eller rapp
Hør på oss folkens!
Vi så no' rart.
En fir'hjuls doneing,
diger og svart.
Gikk av seg sjøl.
Så ingen som drog,
og ingen som skuva
Ikke no' knog.

OMKVEDE (annen rytmе)

Automobil, automobil,
går av seg sjøl.
Det fins ikke tvil.

Oppover bakke
helt uten stopp.
Nedover bakke
som hest i galopp.
Vettskremte unga,
hest, hund og ku
hoppa i grøfta.
Å hutte meg tu!

Omkvede
J.H.

KRISETIDER

Framføres som talekor eller rapp
Har itj no' arbeid.
Tjene' itj pæng.
Håpe' at krisa
itj vare' for läng.
Te fattigkassa
må vi no gå.
Skamfullt e det,
må dokk forstå.

Sagbruka står.
Ingen kjøpe' ein plank.
Folket e oppsagt,
går og driv dank.
Banken har konka.
Mang' har tapt pæng.
Håpe at krisa
itj vare for läng.
J.H.

KRIGEN

Flammer og skyting
og eksplosjoner.
Drønn av granater,
geværer, kanoner.
Krig, krig, krig,
bombing og brann.
Sult og nød
rammer mange land.

Mange ble tatt
og kasta i fengsel.
Alle fikk merke
savn, skort og lengsel.
Følgende melding
ble ofte sendt ut:
'Skutt blir den
som ei følger vårt bud.'

Vi mistet vår frihet,
ble pålagt sensur.
Nordmenn ble utsatt
for tvang og tortur
Mangel på sko
på mat og på klær.
Norge var tatt
av Hitlers hær.

I nittenførte
kom krig til vårt land.
Norge ble herjet av
av bombing og brann.
Krig dreper barn,
kvinne og mann.
/: Krig er det verste
som tenkes kan. :/
J.H.

NYBYGGERNES SANG

Melodi: Grandfathers clock

Vi vil bygge en by
under Hammerens ly
der hvor Namsen
går over i fjord.
Den får Namsos som navn
og skal blive til gavn
for det folk som i Namdalens bor
Her er tømmer i skog.
Her er jord til bondens plog.
Vi vil se at det gror i vårt spor.
Første vers gjentakes.

Knips og framkall fotodikt

POESI ER PUNKT PROSA ER LINJE

Et dikt kan sammenlignes med et foto. Vi knipser bilder for å bevare minneverdige øyeblikk. Når vi siden ser bildet, reflekterer vi ut fra dette øyeblikket. Tanker og minner framkalles.

Et fotodikt bør inneholde følgende:

- 1 Et synsintrykk
- 2 Et litterært virkemiddel som gjør bildet tydeligere. Det litterære virkemidlet kan være en metafor, en sammenligning, en kontrast, en gjentakelse, bokstavrim eller annet rim m.m.

For å gjøre fotodiktet enda tydeligere, kan dikteren legge på lyd, slik som i fotodiktet "Straffespark" (Moderne fotoapparater gjør også lydopptak).

Et fotodikt tar alltid utgangspunkt i en konkret situasjon.

Eksempler på fotodikt

Straffespark

Keeperen, en flat strek
mot høyre stolperot
Ballen ruller inn
til venstre.
Tunge brøl fra tusener.

Fuglesnapperen Frida

Som en støvsuger
stuper hun inn i fluesvermen.
"Fortreffelig fersk fluefrokost,"
fniser fuglesnapperen Frida.

Klovnens

Som et fyrverkeri
av fart og glede
sprettet hun omkring
med sitt trekkspill
og sprer latter og glede.

Bølgegang

Tenk om jeg,
som Jesus,
kunne spasere
bortover sjøen
- i bølgegang!

Velg ut ett eller flere fotodikt og lag tegninger til diktene. Skriv selv fotodikt og lag tegninger til diktene. Norsknytt tar gjerne imot fotodikt. Gjendikt fotodiktet nedenfor til norsk.

Kusligt träd

Det var ett kusligt träd
riktigt spökligt,
knottigt och dött.
Hade inte solen skinit
hade jag blivit rädd.
Tänk det här trädet,
en blåsig kall natt,
när Greve Dracula han kommer.
Grenarna knakar
och allt är svart.
Man ser bara konturer.
Men tack och lov,
solens skiner.

Amelie Kraus

Alf Prøysen, dikteren alle kjenner, 90 år

Under Blåklokkevikua 2004 ble Alf Prøysens 90-årsdag markert med festligheter og rosende ord. Nasjonalskalden ble minnet i ord og toner, med markblomster og med flere nyutgivelser av hans rike litterære produksjon. Ingen sangdikter har vært så mye brukt av norske artister som han, det gjelder både amatører og profesjonelle. I følge Prøysen-kjenneren Jørn Simen Øverli, fins det ennå mye Prøysen-stoff som ikke er publisert. Nye generasjoner tar i bruk tekstene hans. Prøysen er blitt rappernes konge, sa Øverli.

A ALLE KJENNER MANGE PRØYSEN-TEKSTER

Sett inn personer, yrkestitler og steder m.m..

1 Anders og _____. 2 Så seiler vi på _____.

2 Hanan i _____. 3 Tordivelen og _____.

5 Jørgen _____. 6 _____ - Matja.

7 _____ og Baldrian. 8 Kringlevridet _____.

9 Mjølkeruta kommer i fra _____ på heia.

11 Kveldssang for _____. 11 _____ du bedåre.

12 _____ Ibrahim. 13 Du og jeg og _____.

B PRØYSENVISER

Svar på spørsmålene.

1 Hvem stod i skitt og sølevann i Bispegata 10? _____.

2 Hvem måtte erte frøken Skjære og en gammel kråkemann? _____.

3 Hvem har tre som er flinke og en som er god? _____.

4 Hvor er alle barna sjøleglad når ferie'n er forbi? _____.

5 Hvem var med Pelle og Kari (tre barn) på blåbærturen? _____.

6 "Det æ'kke orntlig gyngestol." Hva er det? _____.

7 Hvor lå småbruket der kjerringa er hest? _____.

8 Hva hette mannen som likte å danse husmannspolka? _____.

9 Hva var navnet på sjarmøren i "Tango for to?" _____.

10 Hva var navnet på jenta som fikk en teddybjørn i fødselsdagsgave? _____.

Lesedagboka – ei gullgruve for minnet

Mange leser mye og ønsker å huske så mye som mulig av lesestoffet. Å huske alle boktitler og tekster er selv sagt en helt umulig oppgave. Men ved hjelp av enkle notater kan mange leseropplevelser oppfriskes – til glede for de leseglade.

Lesedagboka er tittelen på en notatbok med forord av Aidan Chambers. Forfatteren forteller her om at hun har møtt en eldre kvinne som hadde notert alle bøkene hun hadde lest helt siden hun var sytten år gammel. I tillegg til tittel hadde hun skrevet ned forfatter og datoer når hun hadde lest ut boka. Når hun senere i livet bladde i den litterære notatboka si, kom minnene om innhold og personer i boka tilbake. Samtidig husket hun også livssituasjonene hun var i. Slik lærte hun også noe om seg selv. Den eldre kvinnen hadde stor glede av de disse minnene. Notatboka var blitt en gullgruve for minnet.

Alle store leсere har ført lesedagbøker

Chambers forteller at alle store leсere opp gjennom tidene har ført en eller annen form for lesedagbok. For ingen kan huske alle bøkene vedkommende har lest. Om du forsøker å sette opp ei fullstendig bokliste, vil du fort erfare at det blir vanskelig. Men en ting er sikkert: Jo flere minner du har om leseropplevelser, desto større glede har du av minnene.

Begynne med lesebok så tidlig som mulig

En av de viktigste oppgavene norsklæreren har, er å tenne lesegleden hos elevene. En del av den oppgaven kan være å oppmuntre elevene til å føre ei lesedagbok fra tidlig alder. Ei slik bok er første og fremst en utmerket påminningskilde for elevene. Men den er også nyttig som en pekepinn om hvilke leseinteresser eleven har. Når eleven og læreren sammen blar i lesedagboka, er det enkelt for læreren å foreslå lesestoff for eleven. Dessuten blir læreren bedre kjent med eleven, for ei lesedagbok er også en utmerket kilde for litterære samtaler.

En populær post på litteraturkurs både for voksne og ungdom er å la deltakerne samtale om barnebøker de har satt pris på. Slike samtaler er alltid kontaktskapende og utbytterike. På et 25-årstreff for en ungdomsskoleklasse nylig, hadde deltakerne stor glede av å fortelle om tekster de husket fra norsktimene. Interessant var det å registrere at så ulike tekster som "Terje Vigen," "De tre skjeletters øy," "Våre små søsken," Prestens tale" og "Dypfryst" hadde satt seg fast i minnet hos mange. Men sterkest stod de tekstene som elevene selv hadde dramatisert og framført for et publikum. Tekstene var blant de felles opplevelsene som fortsatt bandt de gamle klassekameratene sammen.

Lesedagboka er ei enkel notatbok

Lesedagboka kan være ei enkel notatbok med skrivelinjer som vist nedenfor. I tillegg til bøker kan du selvsagt skrive andre tekster som du har hatt glede av, for eksempel reisebøker, avisartikler, bruksanvisninger og lignende. Når en ser at en har nytte lesedagboka, blir det en glede å skrive i denne boka. Det er aldri for sent å begynne å føre lesedagbok.

Tittel: _____ Forfatter: _____

Sted, dato, år: _____

Min mening om boka : _____

Kilde: Läsdagbok, en bok for alla ISBN 91-7221-209-8 (2003)

Bygg opp verdens beste vits

Bokmål

Ei engelsk avis ønsket å kåre verdens beste vits. Etter en avstemning ble vitsen som står hulter til bulter nedenfor kåret til verdens beste. Den handler om den kjente engelske detektiven Sherlock Holmes og assistenten hans, doktor Watson. Det er kriminalforfatteren Sir Arthur Conan Doyle som har skapt disse personene i bøkene sine.

Let etter sammenheng i setningene nedenfor. Når du setter dem i rett rekkefølge, får du verden beste vits.

- "Stjernehimmelen er større enn våre tanker kan fatte," svarte doktor Watson.
- Det var en vakker, stjerneklar natt.
- Mesterdetektiven Sherlock Holmes og doktor Watson var på reise og overnattet i telt.
- "Feil svar, doktor Watson," sa Sherlock Holmes.
- Midt på natta vekket Holmes sin venn doktor Watson..
- "Det rette svaret er: Noen har stjålet teltet vårt," sa Sherlock Holmes.
- "Hva er så det rette svaret?" spurte doktor Watson,
- "Doktor Watson, jeg ser en stjerneklar himmel over oss. Hvilke tanker gir det Dem?"

Bygg opp ein grøssar

Nynorsk

Setningane i historia står hulter til bulter. Skriv historia slik at det blir rett rekkefølgje på setningane.

- "Eg synest det er så uhyggeleg å gå forbi kyrkjegarden heilt aleine i mørket, så takk for følgjet," sa Anne til dama da dei hadde passert kyrkjegarden.
- Anne, ei jente på 14 år, måtte gå forbi kyrkjegarden for å komme til heimen sin.
- Anne var derfor glad da ho ein mørk uverskveld møtte ei dame i svart klede, så ho fekk følgje forbi kyrkjegarden.
- Når det var mørkt, syntes Anne det var nifst å gå forbi kyrkjegarden aleine.
- "Det syntest eg óg før eg døydde," svarte den svartkledde med sprukken røyst og blei brått borte.
- Dei snakka ikkje saman da dei gjekk, og Anne såg ikkje andletet til kvinna under det svarste hovudkledet.

Ordtak hulter til bulter

Orda i setningane til høgre er komne i feil rekkefølgje. Set orda i rett rekkefølgje slik at du får fem ordtak.

1. dagen før ned ingen sola kjenner går
2. stort tue velter lita kan lass
3. medan ein jernet smi varmt må er
4. dess söl fleire meir dess kokkar
5. små mange gjer å bekker stor ei

Tema: Eventyr

Vi ser nærmere på eventyr

1. Hva er et eventyr?

Eventyrene har spesielle kjenntegn som gjør det lettere å skille dem fra annen litteratur. Som eksempler på slike kjenntegn kan nevnes: personer og vesener som går igjen fra eventyr til eventyr, bestemte midler mot onde makter, faste fraser (uttrykk), magiske (hemmelighetsfulle) tall, gjentakelser osv.

1. Tenk på eventyr som du kjenner, og skriv ned eksempler på hvert kjenntegn som er nevnt ovenfor. Fortell litt om hvert eksempel som du nevner.
2. Nevn flere "eventyr-kjennetegn," og skriv litt nærmere om hvert enkelt.
3. Skriv et kort svar på spørsmålet: Hva er et eventyr?

2. Onde og gode makter i eventyrene

I nesten alle folkeeventyrene møter vi onde og gode makter. Mange eventyr handler om striden mellom disse maktene.

1. Nevn eksempler på personer, dyr og vesener i eventyrene som hører med til de gode maktene.
2. Nevn eksempler på onde personer og vesener i eventyrene.
3. Fortell hvordan det vanligvis går med de gode maktene i eventyrene.
4. Nevn eksempler på hva som kan skje med de onde maktene.

3. Forskjellige slags eventyr

Det fins en stor mengde eventyr. Etter innholdet kan eventyrene deles inn i ulike grupper.

1. Bruk oppslagsverk og finn ut hvordan eventyrene kan ordnes i forskjellige grupper. Skriv navn på de ulike gruppene.
2. Finn eksempler på eventyr som hører hjemme i de ulike gruppene.
3. Skriv ned karakteristiske særtrekk for de forskjellige eventyrgroupene.

4. Eventyrsamlere, eventyrdiktere og eventyrtegnere

Vi skiller vanligvis mellom folkeeventyr og kunsteventyr.

1. Bruk oppslagsverk og finn ut hva som er forskjellen på folkeeventyr og kunsteventyr.
2. Lag en kortfattet oversikt over de mest kjente eventyrsamlere og eventyrdiktere. Skriv noen opplysninger om hver person, og sett stoffet sammen til en "eventyrvegg" i klasserommet.

5. Vi dramatiserer eventyr

I eventyrene fins det ofte mye direkte tale. Det gjør dramatiseringsarbeidet forholdsvis enkelt. Dersom gruppa finner det nødvendig å bruke en forteller for å binde handlingen i eventyret sammen, må det arbeides med å gjøre fortellerinnslagene så korte som mulig. Velg et forholdsvis kort eventyr med en enkel handling.

Avslutning

Arbeidet med dette emnet kan gjerne avsluttes med at elvene skriver et eventyr, der de gjør bruk av de "lovene" for eventyrfortelling som de har lært gjennom denne arbeidsperioden.

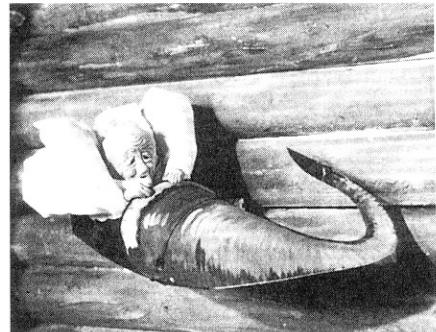
De ferdige eventyrene samles i en perm - klassens eventyrbok.

Kjenner du 24 folke-eventyr?

Nedenfor står 24 eventyrtitler, men det mangler et ord i hver tittel. Skriv inn orda som mangler. I parantes bak hver skrivelinje står det hvilken ordklasse orda hører heime i. Dersom ordet er et substantiv, står det enten fellesnavn, personnavn eller stedsnavn.

- 1 _____ (fellesnavn) med det rare i.
- 2 Gudbrand i _____ (stedsnavn).
- 3 _____ (fellesnavn) på Glassberget.
- 4 Heimemusa og _____ (fellesnavn).
- 5 _____ (egennavn) med fela.
- 6 _____ (egennavn) som kappåt med trolltet.
- 7 _____ (fellesnavn) mot strømmen.
- 8 Kvitebjørn kong _____ (egennavn).
- 9 _____ (fellesnavn) tripper i berget.
- 10 Den _____ (tallord) far i huset.
- 11 _____ (tallord) år gammal graut.
- 12 "God dag, mann!" "_____." (fellesnavn)
- 13 _____ (egennavn) og de gode hjelperne.
- 14 _____ (egennavn) Trestakk.
- 15 Rike _____ (egennavn) Kremmer.
- 16 _____ (egennavn) som fikk prinsessa til å le.
- 17 Gjete kongens _____ (fellesnavn).
- 18 Hvorfor _____ (fellesnavn) er stuttrompa.
- 19 De _____ (tallord) bukkene Bruse.
- 20 Risen som ikke hadde noe _____ (fellesnavn) på seg.
- 21 Dumme menn og _____ (fellesnavn) til kjerringer.
- 22 Østafor sol og vestafor _____ (fellesnavn).
- 23 Kjetta på _____ (stedsnavn).
- 24 _____ (fellesnavn) som skulle stelle heime.

Kjente tekster i uvant sjangerdrakt

(Sjangertransponering)

Du kjenner sikkert igjen innholdet i tekstene nedenfor. Men likevel merker du at det noe nytt og uvant her. Tekstene er skrevet i en annen sjanger enn vanlig. Et eventyr blir vanligvis ikke presentert som ei dagsnytt- eller avismelding.

Oppgaver

- 1 Nevn noen sjangerkjennetegn fra eventyr som mangler i disse "eventyrmeldingene".
- 2 Hvilke typiske avisnotiskjennetegn finner du i disse eventyrttekstene?
- 3 Skriv navna på de fire folkeeventyra som du tenker på når du leser avisnotisene.
- 4 Dikt opp noen avisnotiser på grunnlag av kjente folkeeventyr. Lag deretter en gjettekonkurranse om hvilke folkeeventyr som skjuler seg bak notisene.

1.

En oppskaket mann ringte i går til vår redaksjon og fortalte at han hadde sett noe helt utrolig ved Storbrua. Tre bukker i forskjellig størrelse hadde prøvd å gå over brua. Da dukket det plutselig fram et svært uhyre under brua. Det så ut som et troll!

Trollet ga seg til å brøle og krangle med bukkene. Enden på det hele ble at den største av bukkene stanget til trollet slik at det stupte i elva og forsvant i fossen. «Det hele var rett og slett eventyrlig,» sukker mannen som har varslet lensmann, presse, radio og fjernsyn om det han har sett. Selv vil han nå la seg undersøke av psykiater.

2.

En småbruker fra Åslia gjorde det riktig godt i går. Han dro til byen og skulle selge ei ku, men handelen gikk riktig dårlig. Han kom heim uten et eneste øre, men på heimvegen hadde han vedda med naboen sin. Det veddemålet vant han og ble 100 daler rikere.

(Tittelen på dette eventyret er navnet på hovedpersonen i eventyret.)

3.

Ei kjerring falt i går i elva nedenfor Storfossen og ble tatt av den strie strømmen. Mannen hennes sammen med gårdsfolket og naboen soknet etter henne uten resultat.

Siste:

Kjerringa er nå funnet i elva ovenfor fossen med ei saks i handa. Mannen opplyste at kjerringa alltid hadde vært annerledes enn kjerringer flest. Derfor kom han på å lete ovenfor fossen. Lensmannen skal nå etterforske denne drukningsulykken nærmere.

4.

Ola Nordigarden og Ola Sørigarden er anmeldt for konemishandling. De skal begge ha banket konene sine med bjørkeris.

Til sitt forsvar sier Ola Nordigarden at kjerringa hans narret ham til å tro at han var død, la ham i ei kiste og fikk istand begravelse.

Ola Sørigarden sier at kjerringa hans hadde fortjent stor straff, for hun sa hun sydde usynlige klær til ham. Derfor møtte han fram splitter naken i begravelsen til Ola Nordigarden.

Tekstene på denne sida og annet eventyrstoff er innspilt på NORSKKASSETT 8: Vi tipper eventyr.

Synonymer om følelser og egenskaper

Gruppér sint-, snill-, klok-, gjerrig- og ?-ord

Nedenfor finner du hulter til bulter fem ordgrupper som alle beskriver menneskelige egenskaper. Sett orda i alfabetisk rekkefølge i de rubrikkene der du mener de hører heime. Den femte ordgruppen har ikke fått noen overskrift. Finn et ord som du mener hører som overskrift på den femte ordgruppen.

gnien	arbeidssky	dyklig	hensynsfull	konuslet	orientert
intelligent	forbitret	påholden	makelig	knuslet	god sparsommelig
giddelaus	blid	dyask	forstandig	vennlig	smålig
begjærlig	skolert	likegyldig	velvillig	vred	opplyst
erfaren	forbannet	itter	knipen	rasende	slapp
arg	doven	fredelig	passiv	føyelig	ergerlig
dovsk	irritert	gløgg	olm	hissig	grisk
treg	luse	havesyk	vis	lun	kjærlig

	SINT	SNILL	KLOK	GJERRIG	
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

SKRIV EN TEKST

Bruk noen av orda i en eller flere av ordgruppene og skriv en tekst, for eksempel et dikt, en monolog, et kjærlighetsbrev, et hørespill e.l.

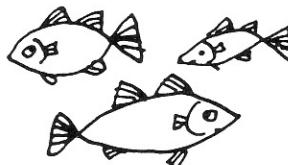
Fantastiske forteljingar fengslar folk

Bruk fantasien. Skriv forteljingar frå fangst og fiske du også.

Smart fiskemetode

Storfisken Ludvik Lie har opplevd mykje når det gjeld fangst og fiske.

“Ein gong var eg med på ei underleg form for fiske i Alaska,” fortel han. “Elvane der oppe er fiskerike, og folk tener godt, særleg på laksefiske. Somme av elvane går i krokar og svingar, og her hadde nokre gutar funne på noko lurt. Gutane hadde funne ut at fiskane var svært glade i stivelse. Gutane stelte seg derfor opp ved elvebredda og venta på dei store fiskane. Straks dei oppdagga nokre svære ruggar, tømde dei ei bytte med stivelse ut i elva. Fiskane slukte straks stivelsen.

Så sprang gutane ned til den nærmaste svingen på elva og sat der og venta. Når fiskane kom dit, hadde dei vorte stive som pinnar. Derfor greidde dei ikkje å ta svingen. Gutane kunne no berre plukka opp fiskane etter kvart som dei rende seg på land.

Det var ikkje små fangstar gutane tok på denne måten. Dei tente godt, og eg har nettopp høyrt at nokre av desse gutane i dag eig nokre av dei flottaste fangstskutene i heile Amerika,” seier Ludvik Lie.

J.H.

Limerick om isfisking

Ein isfiskarfyr i fra Grøtte
har gått tom for agn i si bøtte.
Da sa'n: “Æ veit råd.

Æ agne med skrå
og tek fisken når'n kjem opp og spøtte.”

J.H.

Slumpelykka

Det var en hveld i fjor sommer. Vinden rusket forsiktig i tretoppene, og over fjellene hang tunge regnværsskyer.

“I slikt vær biter storfisken på Svartvatnet,” sa jeg til kona mi, ho Ingebjørg.

“Det du får i kveld, skal jeg ete rått,” sa ho Ingebjørg spisst.

“Det skal nok bli hardt nok for deg det,” sa jeg, og dermed la jeg i vei med fiskestanga og markpose. Jeg hadde knapt fått snøret uti før det nappet så kraftig at jeg trodde fiskestanga skulle knekke. Da jeg drog opp, så jeg det blinket og sprellet opp i lufta. Så hørte jeg det knaket i grankivistene bak meg, og så datt noe tungt i bakken.

Men da jeg snudde meg trodde jeg ikke mine egne øyne. Bak meg lå det ei øks, en smellfeit aure, og enten dere tror meg eller ikke, så lå det en død hare ved siden av auren og øksa.

Fiskesnøret med kroken på hadde trædd seg gjennom øyet på øksa, så hadde auren bitt på kroken.

Haren hadde vel sittet i egne tanker under grana da øksa kom detende og traff ham i hodet.

Dermed datt han død om på flekken.

Ja, jeg ble så overrasket over denne gode fangsten at jeg slo ut med armene, og sannelig kom det to svære orrfugler og slo seg ned, en på hver hånd. Så grep jeg til, og dermed hadde jeg dem også.

“Der har du maten din, Ingebjørg,” sa jeg da jeg kom hjem. Så slengte jeg hele fangsten på bordet foran henne.

“Du har vel nok med øksa til kvelds, skulle jeg tro. Du kan godt få lov til å koke den,” sa jeg.

Men da kan du tro at ho Ingebjørg gjorde store øyne.

“Du Kolbein, du Kolbein,” sa hun og slo hendene sammen, “du har alltid lykka med deg, du.”

Den kvelden fikk jeg lefse med rømme på.

(Fritt etter Leiv Heggstad: Eventyr og segner på målføre ved J.H.)

Igangsettere

Her er en skjelettekst, skriv ei fortelling

Nedenfor står noen korte setninger som kunne være begynnelsen på ei fortelling som foregår i en skog. Disse korte setningene forteller ikke mye. Derfor kaller vi denne fortellings-stubben ei skjelettfortelling.

Du skal folde ut hver setning slik at den som leser fortellinga di, får et levende inntrykk av det som foregikk i skogen denne kvelden.

Det er kveld i skogen. (Hvordan så det ut?)

Noen kråker satt oppi et tre. (Hva hørte du? Hva følte og tenkte du?)

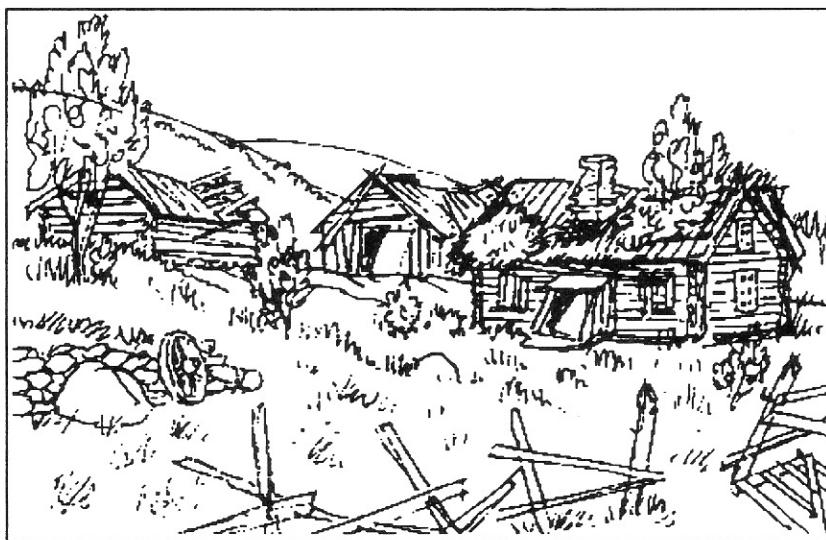
Det blåste. (Hvordan ser og høres det ut når det blåser i skogen?)

Noe beveger seg på stien. (Hjem kommer? Beskriv. Hva føler og tenker du?)

Fortsett fortellinga. Lag gjerne tegninger til. Finn på ei fengende overskrift.

Her er ei tegning, skriv ei fortelling

Du kan gå fram på mange måter når du skal skrive ei fortelling. Nå skal du bygge ei fortelling ut fra ei tegning. Når du bruker denne framgangsmåten, er det enkelt å komme i gang med skrivinga.

1. Se på tegninga. Skriv kort ned hva du ser. Dette blir starten på fortellinga. Denne delen må ikke bli for lang.
2. La en person eller et levende vesen som utfører noe, komme inn i bildet. Beskriv personen (vesenet) og det vedkommende gjør.
3. Nå er du kommet godt i gang med fortellinga. Fortsett slik du selv syns det passer best.

Mange slags sjangerer

Oppgaveark

Sjangrene kjenner du!

Tekster kan være av høyst forskjellig slag. Vi pleier å dele dem i ulike grupper etter visse felles trekk. Disse gruppene kaller vi **sjangerer**. En sjanger er altså rett og slett en **teksttype**.

Sjangrene har du vært borti mangfoldige ganger. Fra skjønnlitteraturen kjenner du sjangerer som **novelle**, **dikt**, **eventyr**, **roman**, **drama**. I avisene støter du ofte på sjangerer som **intervju**, **reportasje**, **leserinnlegg**, **annonse**, **referat** (av f.eks. møte eller idrettstevling), **omtale** (av f.eks. bok, film, teater).

Sjangerer er altså noe du kommer borti hver eneste dag, og som du sjøl har bruk for nesten hver gang du skal skrive noe.

Prøv deg i sjangerkunnskap!

- 1) Se på den følgende side. Der finner du fjorten nummererte tekster. Tekstene gir prøver på disse sjangrene:
- brev • dikt • eventyr • intervju • vise • salme • drama • vits • annonse • ordtak • avisnotis • leserinnlegg • bokomtale • bruksrettleiing.

Studer hver tekst, og finn ut hvilken sjanger det er. Skriv sjangrene her:

Tekst 1: Tekst 8:

Tekst 2: Tekst 9:

Tekst 3: Tekst 10:

Tekst 4: Tekst 11:

Tekst 5: Tekst 12:

Tekst 6: Tekst 13:

Tekst 7: Tekst 14:

2) Skriv navnet på: a) et eventyr du kjenner:

b) et viser eller sanger:

c) en salme:

3) Skriv forfatter og tittel på: a) et dikt du liker:

b) ei novelle du har lest:

c) en roman:

d) et drama (skuespill):

4) Skriv minst to ordtak du kjenner:

.....
.....

Siden kan dere lese opp ordtakene i klassen, og lage ei liste over gode norske ordtak.

- Dersom oppgaven brukes i de øverste klassene i grunnskolen, bør læreren vurdere om det er hensiktsmessig å blende over sjangerorda i ramma før kopiering skjer. Oppgaven blir på den måten mer krevende.

Norsknytts midtsider

Tekstark

Mange slags sjangerer

1)

Det var ein gong ein konge. Han hadde ei dotter som var så vrien og vrang i ord at ingen kunne målbinde henne, og derfor lova han ut at den som kunne gjere det, skulle få prinsessa og halve kongeriket attpå....

2)

Gud signe vårt dyre fedreland,
og lat det som hagen bløma!
Lat lysa din fred frå fjell til strand,
og vinter for vårsol røma!
Lat folket som brøder saman bu,
som kristne det kan seg søma!
(Elias Blix)

3)

En 16 år gammel gutt fikk
nyttårskvelden en alvorlig
forbrenning i det ene beinet etter at
en fyrværkerirakett traff ham i
leggen slik at buksa tok fyr.
Ulykken skjedde da han sammen
med noen kamerater hadde gått i
Frognerparken i Oslo for å se på
oppskyting av nyttårsraketter.

4)

Dagen i dag
er en underlig dag
– den er din.
Du kan fylle dagen,
du kan fange dagen,
gi den innhold –
men kalle den tilbake –
kan du ikke.

5)

Åse: Peer, du lyver!
Peer: Nei, jeg gjør ei!
Åse: Nå, så bann påd et er sant!
Peer: Hvorfor banne?
Åse: Tvi, du tør ei!
Alt ihop er tøv og tant!
(Henrik Ibsen)

6)

Eg blir alltid så innmari irritert når dei vaksne, særleg gamle tanter o.l., tek til å gnåle om at vi unge er heldige som no har «den lykkelegaste tida i livet vårt». Sjølvsagt har vi det gøy mange gonger, men det følgjer da mange problem med å vere tenåring og, t.d. kjærleikssorger, pengemangel, grubling over kva ein skal bli (som ein oftast ikkje har ei aning om, eg veit knapt kva eg skal gjøre på søndag!), lekser, karakterar og skolepress. Ofte synest ein at alt er håplaust og hatar heile verda. Slik har i alle fall eg det. Kva meiner du?

Anne-Lise

7)

– Nå har jeg ikke fått sove på
mange dager.
– Stakkars, da må du være trøtt.
– Nei da, jeg sover godt om natta...

8)

Kjære Trine!
Eg har lenge tenkt at eg skulle
skrive til deg, men du skjønar, det er
så dyrt å kjøpe frimerke her..

9)

Kjerringa med staven
høgt oppi Hakadalen!
Åtte potter rømme,
fire merker smør,
såleis kinna Kari,
Ola hadde før.
Kjerringa med staven.

10)

Et par flotte hoppski, brukta bare en
eneste gang, billig til salgs.
Ring sykehuset og spør etter Per
Arne; liggjar på kirurgisk avdeling,
rom 101.

11)

Regn, rock og varmvåte kyss
av Torbjørn Moen er historien om
rockegruppen The Car Crash –
rockebanden som virkelig skulle
gjøre det stort. Boka er full av glede
og humor. Språket er friskt og rett
på. Mange ungdommer kjänner seg
igjen i drømmen om å starte band,
og de kan se fram til å lese boka.

12)

– Hvordan får du tid til å være med
på så mange aktiviteter i fdriftida?
– Det krever planlegging, vet du.
Alle kvelder er optatt.
– Skolearbeidet, hva med det?
– Jeg er morgenfugl. Leksene gjør
jeg unna før jeg går på skolen om
morgen.
– Har du plikter hjemme?
– Foreldrene mine maser følt om at
jeg skal hjelpe til, men jeg får ikke
tid til det. Lagene der jeg er
medlem, er helt avhengige av at jeg
møter opp...

13)

Betre føre var enn etter snar.
Lita tue kan velte stort lass.
Den som er klok, lærer mangt utan
bok.

14)

Tøm sausepulveret i ein kasserolle,
og set til 3 dl mjølk og 2 dl vatn.
Kok opp under omrøring. La sausen
småkoke i fem minutt. Set gjerne til
litt rømme eller fløyte.

Skrivetips

GODE SPØRSMÅL ER GRUNNMUREN I PROSJEKTARBEIDET

Det vanskeligste og viktigste i prosjektarbeid er å lage gode spørsmål. Spørsmålene må være enstydige og presise. Altfor vide spørsmål vil gi dunkle og utflytende svar. Spørsmålene må bidra til å avgrense emnet.

Elevene har ofte vansker med å se hva som er sentralt innenfor et emne. Det kreves modenhet for å skille ut det vesentlige fra det uvesentlige. Derfor må elevene trenes i å se hva som er hovedpunktene i en sak.

En innføring i enkel spørreteknikk er nyttig. Ut fra de innledende spørreordene kan spørsmåla deles i tre grupper:

1. Beskrivende spørsmål

Innledende spørreord: Hva, når hvor, hvem?

2. Forstående og forklarende spørsmål

Innledende spørreord: Hvordan, hvorfor, hvilke virkninger?

3. Holdningsspørsmål

Innledende spørsmål: Hva mener vi om saken, hva kan vi gjøre for å forandre saken?

Spørsmålsgruppe 1 er den enkleste, derfor bør elevene i startfasen oppmuntres til å lage flest hva-når-hvor-hvem-spørsmål. Å lage beskrivende spørsmål er det første trinn når en skal lære om spørsmålstilling. Senere kommer forstående spørsmål og holdningsspørsmål som er mer krevende. Det er nyttig å gjennomgå disse spørsmåltypene med elevene. Ut fra en tekst må elevene få arbeide med å stille ulike typer spørsmål.

"GUL-LAPPENE" TIL HJELP MED DISPONERINGEN

I stoffinnsamlingsfasen har elevene hatt nytte av å skrive momentene til en tekst på klisterlapper ("gul-lapper"). Når de så skal disponere førsteutkastet, flytter de bare på lappene og vurdere hva som er en logisk og god rekkefølge. Nå ser de kanskje også hva somer vesentlig og uvesentlig stoff. Husk: Papirkorga er skribentens best venn.

VÆR DETALJERT

Skriv ikke: Vi besøkte ~~sirkuset~~ og så mange dyr.

Skriv: Den halvville lillebroren min, Jens, og jeg betalte dyre sirkusbilletter og fikk hilse på den illeluktende elefanten, den trøtte tigeren og hesten som gjorde fra seg store, rykende pærer i manesjen.

Gå rett på opplevelsene. Skriv om det du hørte, så, luktet og følte. Det skaper gjenkjenning. Teksten din blir et spennende møtested mellom forfatter og leser.

IKKE PYNT DEG MED TOMME ORD

Hvorfor skrive "på det nåværende tidspunkt" når du kan si det samme med ordet nå?

Flosklen "i nær framtid" kan med fordel erstattes med snart. "På følgende måte" kan skiftes ut med det ene ordet slik, og "for det tilfelle at" kan byttes med ordet hvis.

Det finnes mange floskler som gjør språket oppskyltet og innfløkt. Pass på når du møter dem. Rydd dem bort!

LES KORREKTUR BAKFRA

Når vi jakter på ordfeil i egne tekster, er vi ofte "blinde". Vi kjenner innholdet i teksten for godt, derfor ser vi ikke nøye nok på orda. Når vi leser teksten bakfra, kan vi koncentrere oss om skrivemåten på hvert enkelt ord. Vi blir ikke "forstyrret" av innholdet. Altså: når du er på jakt etter ordfeil, er det lurt å lese teksten bakfra.

Smaå drypp fra lærer til lærer

Spill små pantomimer i ledige øyeblikk

Bruk de små dramaformene, for eksempel pantomimen. Her kreves ingen store forberedelser med kulisser, kostymer og rollehefter m.m. Det er bare å sette i gang når det blir litt tid til overs eller når det er behov for litt avveksling. Her er noen enkel pantomimeoppgaver:

1. Hvilket yrke utfører jeg nå?
Elevene får i oppgave å framstille forskjellige yrkesutøvere. Medelevene gjetter hvilke yrker de enkelte viser.
2. Hvilken idrettsøvelse er dette? Øvelsen kan også vises baklengs.
3. Hvilket hverdagsgjøremål utfører jeg nå? Eksempler her kan være sykling, eggsteiking, å lage matpakke m.m.

Sett i gang. Elevene syns det er morsomt.

Oppmuntring på gule lapper – “strokes”

Når en eller flere elever har holdt et foredrag, spilt et rollespill eller utført en litt større innsats i klassen, gjør det så godt å få litt ros.

La klassekameratene skrive noen oppmuntrende ord på en gullapp. Så går en etter en frem til foredragsholderen og klistrer sin lapp på et stort ark som ligger på foredragsholderens pult. Bare positive bemerkninger er tillatt i denne sammenhengen. Motiverende for alle. Metoden er selvsagt amerikansk, den brukes i arbeidslivet og kalles “strokes,” altså et vennlig verbalt klapp på kinnet.

Svapatipak, hva er det?

Vi som var så heldige at vi fikk gå i en skole der det ble krevd litt utenatlæring, lærte oss en del underlige huskeregler. For å huske alle ordklassene satte vi sammen et mystisk ord av førstebokstaven i hver av ordklassene (et akronym). Her er ordet: Svapatipak. Smak på det, rop det ut i klassen. Et livaktig og sprettent ord, ikke sant!

Lærerens private lille nynorskordliste

Å rette skriftlige elevarbeider er tidkrevende, spesielt mye tid tar det å rette sidemåltekster på nynorsk. En blir stadig overrasket når en ser hvilke skrivemåter de nye orddistene godkjenner. Det kan være praktisk at læreren lager sin egen vesle ordliste med nynorske “overraskingsord.” Da sparer en seg bryet med å slå opp for å kontrollere om for eksempel ordene Norge, søvn og ansikt kan skrives slik på nynorsk.

“Smart er det vel bare ikkje, ein, eit, eg, kven, kva og korleis igjen av nynorsken” sa en trofast “nynorskretter” nylig.

Skriv et brev til deg selv

Slik er jeg i dag, et lite selvportrett. Dette tenker jeg på, dette opptar meg akkurat nå. Disse forventningene har jeg til de tre åra på ungdomsskolen – og til ungdomstida.

Dette var hovedpunktene i brevene som elevene i en åttende klasse skrev til seg selv ved skolestart. Elevene la brevene i konvolutter og skrev sine navn utenpå konvolttene. Norskæreren som også skrev et brev til seg selv, puttet alle brevene i en stor samlekongolutt, som ble lagt i skolens sikkerhetsskap.

Like før elevene skal avslutte sitt tiende skoleår vil de få brevene sine tilbake. Da skal de også skrive en tekst til seg selv: Tanker etter at jeg har lest et brev fra meg selv som åttende klassing. Erfaringer har vist at det er en tankevekkende opplevelse for en tiende klassing å få dette brevet. Det gir eleven verdifulle kunnskaper om seg selv. Selvsagt kan elevene skrive slike brev ved andre tidspunkt enn ved skolestart i 8. klasse.

Vitser blir små skuespill

Korte sketsjer er ofte bygd på vitser. Akkurat som i skuespillene bør sketsjene inneholde korte anvisninger til hjelp for skuespillerne.

Som i skuespillet finner vi også her de tre hovedpunktene: Handling, personer, dialog.
Her er et eksempel på en mini-sketsj med scene-anvisninger:

Juleneket

Handlingen foregår på et torg like før jul. To personer medvirker: Oskar, en julenekseler. Ei dame som går forbi bordet til Oskar.

Oskar: (roper til damen): Kjøp et flott julenek, frue! Kjøp et meget flott julenek, frue!

Damen: (svarer høyt): Nei takk, det fins ikke småfugler der jeg bor.

Oskar: (spøkefullt): Det gjør ingenting, frue. For det fins ikke korn på dette neket.

Lag sketsjer

Skriv sketsjer ut fra denne vitsen og andre vitser som du liker. Gi personene fulle navn, skriv dialog og sceneanvisninger. (Du kan gjerne skrive dialogene på dialekt).

Dyr billett til landskamp

Per var på fotballkamp og satt på den dyreste plassen på tribunen. En kjenning som gikk forbi, spurte hvordan Per hadde råd til å kjøpe en billett som var så dyr.

Per forklarte at han gikk inn på sin fars billett. Kjenningen ville vite hvor Pers far var nå. Per svarte at faren var heime og lette etter billetten sin.

MONOLOG: FAKIREN LURIFAKS

Medvirkende: Fakiren Lurifaks, forsøksperson, medhjelper trommeslager, en stemme fra salen.

Uttøy: En stor kasse med teppe over, et kålhode eller ei kålrot som må gjemmes i kassen, et brett med fire gafler på.

(Fakiren Lurifaks har turban på hodet og ei vid, fargerik kappe, snakker gebrokkt.)

Mine damer og herrer. Jeg vil i aften vise dere et kunststykke som jeg gjennom utallige eksperimenter og årelang tålmodig forsking har funnet fram til.

Mine damer og herrer! I den menneskelige hodeskalle er det en rekke punkter som er så porøse at det kan stikkes vanlige gafler inn i skallen – som regel kan dette skje uten skade for forsøkspersonen.

Mine damer og herrer! Jeg vil i aften føre bevis for at min påstand er riktig. Fire gafler skal stikkes inn i hodet på en forsøksperson – jeg håper forsøkspersonen skal komme velberget fra kunststykket.

Mine damer og herrer! Jeg har bruk for en uredd forsøksperson fra denne forsamling. Hvem tør å melde seg frivillig?

(En person (p) kommer etter avtale opp på scenen. Fakiren kjenner på hans hodeskalle, nikker og sier):

Mine damer og herrer. Denne personen kan benyttes til eksperimentet. Jeg ber om fullstendig stillhet i salen under dette eksperimentet. Det må utføres under dyp konsekvensjon – noe annet vil være livsfarlig for denne herren.

Vil De være vennlig å ta plass i mitt forsøkskabinett. (P. klatter opp i kassen, fakiren brer et teppe over – publikum skal se «hodet» som stikker opp under teppet.)

(Fakirens medhjelper kommer inn med et brett med gafler på. Medhjelperen overrekker en og en).

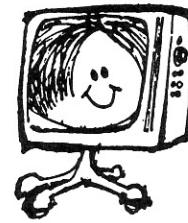
(Fakiren føler på «hodet» løfter gaffelen – en kort hvirvel høres fra skarptromma – stikker han inn 1.-2.-3.-4. gaffel – hvirvel mellom hver.)

Fakiren bukker og vil gå.

Programlederen roper: Gaflene må fjernes.

Fakiren kommer tilbake og rykker gaflene opp, tar vekk teppet, forsøkspersonen reiser seg fra kassen med kålhodet under armen.

Ord blir dikt

Forslag til arbeidsprogram med diktskriving

Den amerikanske forfatteren W. Saroyan forteller i et skuespill om en mann som skriver dikt. Et dikt var slik: BLOMST. Her er et annet dikt han skrev: TRE. En dag skrev han et litt lengre dikt: MIN BROR.

Dette høres kanskje rart. Men et enkelt ord kan faktisk være svært innholdsrikt for oss. Hvis vi tenker etter, oppdager vi at et eneste ord er nok til å gi oss en hel forestilling eller en stemning. Mange føler også lukt og smak når de leser eller hører ord.

Vi kan enkelt si det slik:

- Ett ord kan være nok til at vi «ser» et bilde på «TV-skjermen» inne i hodet vårt. Bildet er til og med i farger!
- To ord kan være nok til at vi «ser» en hel fortelling eller et dikt på vår indre TV-skjerm.

Oppgave 1:

«Smak» grundig på ett av disse ordene, og skriv med noen få ord det du «ser» (i farger), eller det du lukter eller smaker.

blomstereng	spindelvev
fruktbutikk	jernbanetog
kennel	skole
badestrand	frokost
venterom	urmakerbutikk

Oppgave 2:

Her er fire dikt på to ord:

1	2	3	4
måne	måne	måne	måne
ulvehyl	stjerner	par	skogstjern

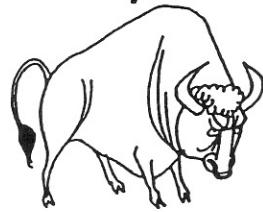
Hva slags dikt mener du dette er? Kan noen av dem være f.eks. kjærlighetsdikt eller uhyggedikt?

- Foreslå overskrifter på de fire diktene.
- Dikt selv videre på de fire diktene ved å tilføye tre-fire ord i hvert dikt.
- Fortell klassen med noen få ord hva de «nye» diktene handler om.
- Skriv selv noen orddikt etter samme mønster som vist her.
- Lag klassens orddiktsamling og/eller klassens «ordddiktvegg». Husk: Tegninger og farger frisker alltid opp.

Norsk kryss 3 – 2004

Hovudemne: Synonym

Nynorsk

48 loddrett

VASSRETT

- 1 Synonym til oseanet
- 6 Heimbyen til diktaren Alexander Kielland
- 13 En person som stel
- 15 Synonym til den gamle mannen
- 16 Synonym til koppen, staupet
- 17 Gutenamn (omvendt)
- 18 Kjemisk symbol for svovel
- 19 Antonym til passive
- 22 Antonym til krig (omvendt)
- 23 Synonym til gjenlyd (omvendt)
- 24 Lege som opererer
- 28 Holka
- 30 Synonym til snøre, tau
- 31 Synonym til klokke
- 32 Synonym til biografen
- 35 Synonym til fattigdom
- 37 Synonym til ur
- 38 Nedbør
- 40 Synonym til mas, slit
- 42 Kammertonen
- 43 Gutenamn
- 44 Lekamsdel
- 45 På motorkøyretøy frå Romania
- 46 Sportsgrein (påbane)
- 48 Null
- 49 Synonym til lita eske
- 51 Heimarbeidet (for elevar)
- 54 Synonym til salgsbu
- 60 Fisk/kommune i Møre og Romsdal (6690)
- 63 Synonym til småsjuk, klein
- 64 Norsk polarforskar († 1930)
- 65 Synonym til etui, pappkasse
- 67 Månad
- 70 Synonym til sporet, arret
- 71 Jentenamn/hovudperson i
«Et dukkehjem» av Henrik Ibsen

LODDRETT

- 1 Årstida
- 2 Adverb
- 3 Synonym til oppassar
- 4 Innsjø i Finland
- 5 På motorkøyretøy frå Thailand
- 6 Synonym til brått, plutsleig
- 7 Antonym til tynn
- 10 Synonym til munter
- 11 Kommune i Hedmark (2400)
- 12 Fuglebustad
- 14 Antonym til sterkt, kraftig
- 16 Synonym til salsbu (omvendt)
- 20 Antonym til tape
- 25 Sportspersonane til sjøs
- 26 Synonym til klokke
- 27 Kommune i Nord-Trøndelag (7870)
- 29 Synonym til svært, veldig
- 30 Tal mellom 50 og 100
- 33 Synonym til hissige, sinte
- 34 Gul farge
- 36 Synonym til nyvaska, blank/hovdyr
- 37 Treslag (omvendt)
- 39 Synonym til pusse, polere
- 41 Sjødyr/kommune i Oppland (2664)
- 47 Synonym til uttala
- 48 Hanndyr
- 50 Sambandsstatar (forkorting)
- 52 Rundsang/skytevåpen
- 53 Synonym til brus
- 55 Sportsreiskap (omvendt)
- 56 Synonym til makte, greie
- 57 Synonym til vis, kunnskapsrik
- 58 Kvinne
- 59 Antonym til dag
- 61 Som 66 loddrett (omvendt)
- 62 Gutenamn/boktittel av Bjørnstjerne
Bjørnson (omvendt)
- 66 Som 69 loddrett
- 68 Elv i Sibir (omvendt)
- 69 Som 66 loddrett
- 70 Romersk talteikn for 1000

A B C D E F G H I J K L M N
Q P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

Bruk dei store trykkbokstavane når
du løyser kryssord.

Blaute gåter

1. Kva er namnet på den tristaste fuglen i skogen?
2. Kva for ein fisk består berre av bokstavar?

Svar: Side 33

Kan du nokre korte, blaute gåter? Skriv dei på baksida av side 23.

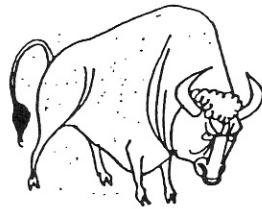
Norsk kryss 3 – 2004

Nynorsk

Emne: Synonym

Løysinga sender du til "NORSKNYTT" v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 NAMSOS
innan 1. november 2004.

Da deltek du i loddtrekninga om ungdomsbøker.

48 loddrett

Sett inn namna som manglar på dei opne linene.
(Forfattarnamna fins hulter til bulter i ramma nedanfor.)

1 _____ Potter

av _____

2 _____ Crusoe

av _____

3 _____ Brumm

av _____

4 _____ verden

av _____

5 _____ Julie

av _____

6 _____ Gynt

av _____

7 Kristin _____

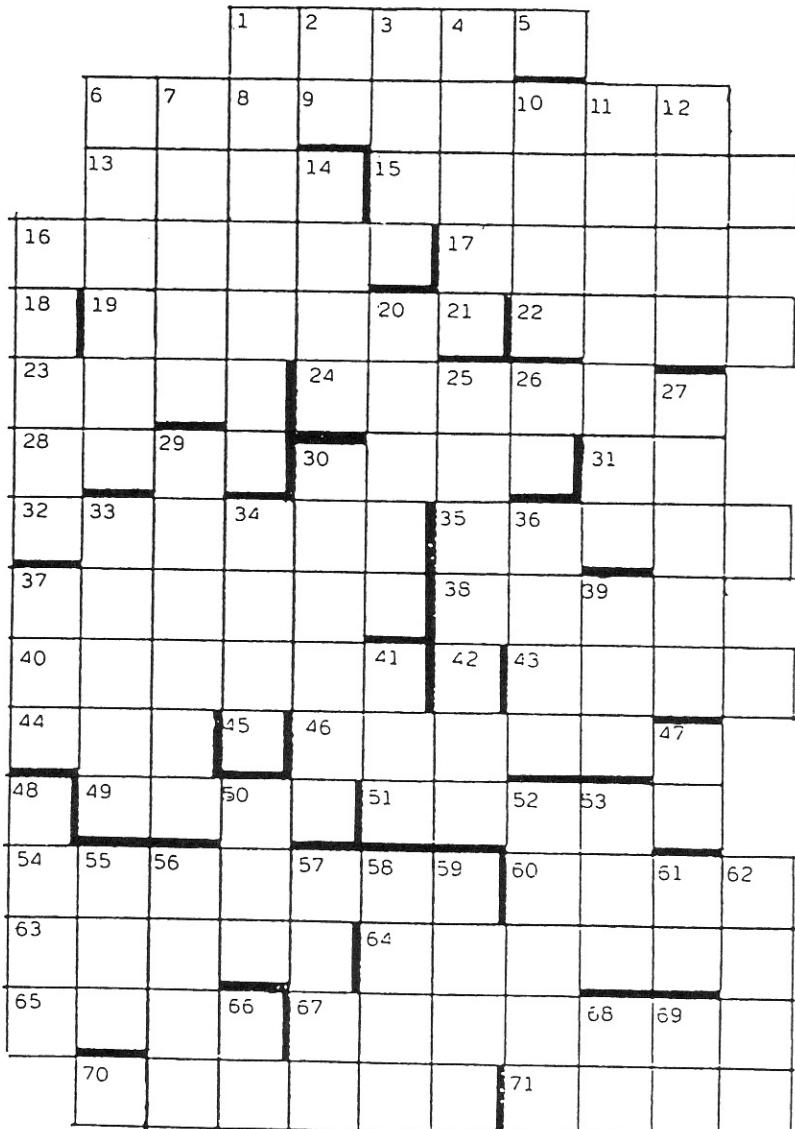
av _____

8 Brødrene _____

av _____

9 _____ og rotta går for gull
av _____

**Henrik Ibsen, A. A. Milne,
J. K. Rowling, Daniel Defoe,
William Shakespeare,
Jostein Gaarder, Sigrid Undset,
Marit Nicolaysen,
Astrid Lindgren**

Adresse:

Var oppgåvene lette å løyse? _____

Kryss A

Hovedemne: Eventyr

Vannrett

1. Et tall som ofte går igjen i eventyrene
5. Synonym til uthus, skur (omvendt)
7. Synonym til forært
9. Sa prinsessa til Askeladden til slutt
11. Han samlet norske folkeeventyr
14. Synonym til skjør
15. Gammelt ord for geitekilling
16. Sammenlikningskjunksjon
17. Håndverker vi møter i mange eventyr
18. Alfabetnaboer
19. Synonym til gudstjenester
21. Synonym til gårdslass
22. Konjunksjon (omv.)
23. I vers i bunden form
25. Par
26. Dessert
27. Dyr som ofte er med i eventyrene. I eventyret «Herrmannsbrura» ble dette dyret pyntet som brur
28. Antonym til hvit
29. Stinkdyr
31. Presens av å være
33. Fangstredskap
34. Synonym til å søke (omv.)
35. Stor, svart fugl (best. form entall)
37. Antonym til gråte
38. Antonym til kokt
39. Pronomen
40. Fridager
42. Nr. 12 og nr. 18 i alfabetet
43. Synonym til snarsint
44. Synonym til tykke
45. Dette dyret er hovedpersonen i eventyret «Den rettferdige firsikkingen»

26 vannrett
i kryss A

Loddrett

2. ----- Gynt, far til Peer Gynt
3. Per, Pål og -----
4. ---o, stor ugle
6. Stort dyr, er ofte med i eventyrene
7. Disse brødrene samlet eventyr i Tyskland (etternavnet)
8. Dansk eventyrdikter, skrev bl.a. «Piken med svovelstikkene»
9. Guttenavn
10. «Eg heiter --- Knutsdotter»
12. «Goddag mann -----», eventyrtittel
13. Synonym til synes (omv.)
17. Må feieren ha
20. 45 vannrett fanget slike skadedyr
24. Han skulle stelle heime
25. Hovedpersonen i mange norske folkeeventyr
27. Vakker jente med hale. Hun er med i mange sagn
29. Med dette midlet kunne folk verge seg mot trolldom og underjordiske makter
30. Grevskap i England
32. Antonym til skitten
35. Synonym til ordner (om senga)
36. Mye, ---, mest
41. Antonym til fattig

25 loddrett
i kryss A

Kryss B

Hovedemne:

Synonymer/antonymer

Vannrett:

2. Synonym til trafikkåre (i by)
6. Synonym til skrytt
7. Synonym til vende
10. Synonym til anbefaling, tilråding
12. Synonym til tåke
14. Synonym til leter
15. Antonym til inn
16. Hovedstad

Loddrett:

1. Synonym til skred
2. Synonym til eiendom
4. Synonym til pappkassen
5. Synonym til skinn
6. Synonym til ukøkt
8. Antonym til sør
9. Antonym til sulten
11. Synonym til ung hest
12. Synonym til fottøy
13. Synonym til små fjør

Bruk de store TRYKKBOKSTAVENE
når du løser kryssord!

A B C D E F G H I J K
L M N O P Q R S T U V
W X Y Z Æ Ø Å

Norsk kryss 3 – 2004

Bokmål

Kryss A

Hovedemne: Eventyr

Når du har løst alle oppgavene, sender du arket til
"NORSKNYTT" v/Jon Hildrum, postboks 399, 7801 NAMSOS
innen 1. november 2004.

Da deltar du i loddrekning om ungdomsbøker.

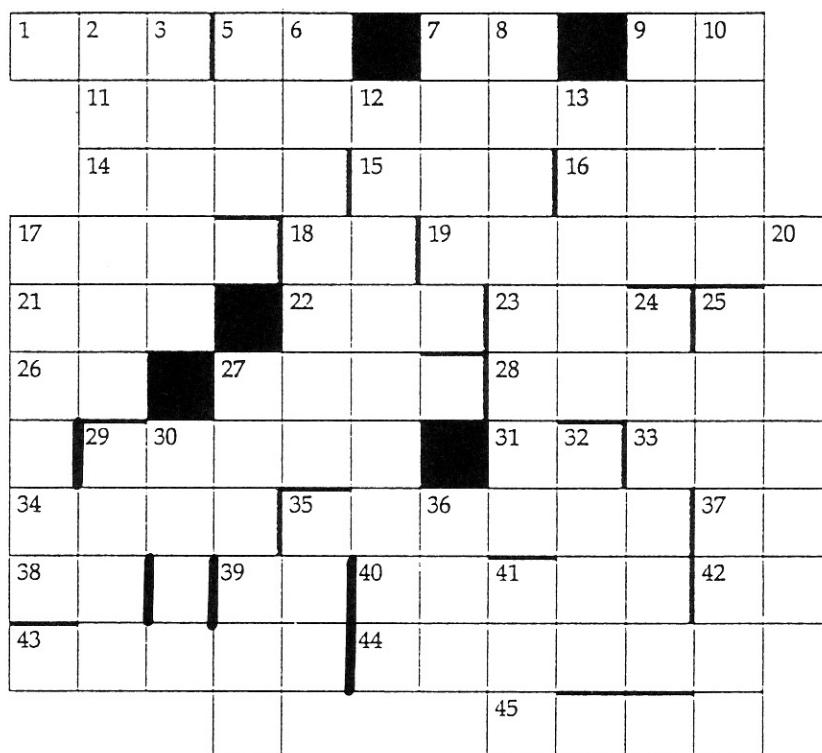
25 loddrett
i kryss A

Også oppgavene nedenfor
må være rett besvart om
du skal komme med i trek-
ninga av ungdomsbøker.

Rydd opp i ordsspråk

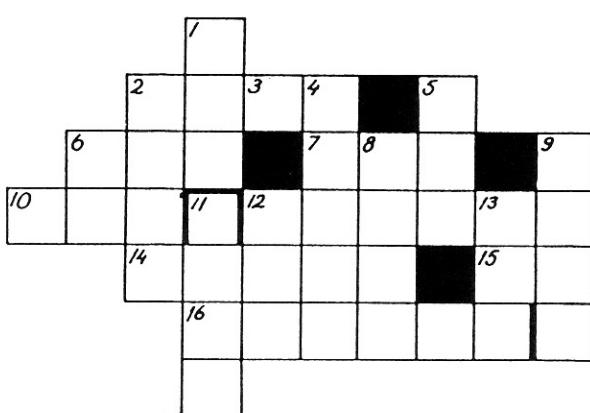
Ordene i setningene under
er kommet i feil rekkefølge.
Sett ordene i riktig rekkefølge
slik at du får fem ordsspråk. Skriv på baksida av
arket.

1. dagen før ned ingen sola
kjänner går
2. stort tue velte liten kan
lass
3. mens en jernet smi varmt
må er
4. dess söl flere mer dess
kokker
5. små mange gjør å bekker
stor en

Kryss B

Hovedemne: Synonymer/antonymer

Fyll ut de åpne feltene med og eller å:

Vi tenker – begynne – lese – skrive
– tegne

Navn: Klasse:

Skole:

Adresse:

Tentamen i norsk hovedmål

Bokmål

Til eleven: Du skal skrive EN av oppgavene.
Skriv nummer og overskrift på oppgaven din.

LANGSVARSOOPGAVER

1 BARN

Et barn

*Et barn som kritiseres,
lærer seg å fordømme.
Et barn som straffes,
lærer seg å slåss.
Et barn som hånes,
lærer seg å bli sky.
Et barn som utsettes for ironi,
får dårlig samvittighet.
Et barn som oppmuntres,
lærer seg fortrolighet.
Et barn som møtes med toleranse,
lærer seg tålmodighet.
Et barn som får ros,
lærer seg å verdsette.
Et barn som opplever rent spill,
lærer seg rettferdighet.
Et barn som får føle vennskap,
lærer seg vennlighet.
Et barn som får oppleve trygghet,
lærer seg tiltro.
Et barn som blir satt pris på
og får kjærtregn,
lærer seg å kjenne kjærlighet til verden.*

(Fritt oversatt etter Dorothy Law Nolte)

Velg ut ei eller flere setninger fra tekstene om barn på denne siden. Skriv et intervju, et brev, et kåseri eller en artikkel som bygger på utvalget ditt.

Lag selv en passende overskrift.

eller

Velg ei setning fra tekstene om barn. Skriv på grunnlag av denne setninga ei fortelling.

Bruk setninga som du valgte ut som overskrift.

Da søster kom

otte pund vejede du
da du kom ud i lyset til os

dagen kom
hvor vi måtte bære dig

jeg følte
dit lille bløde hoved
i min hånd

min arm holdt
under din ryg
og jeg følte
dit hjerte banke

forsiktig
gav jeg dig
til bror

han smilte
mildt undrende
og trykkede dig
ind til sig

mor tog dig
kyssede dig
og lagde dig
forsiktig
i sengen

og fyldt
af ømhed
stod i
og så ned
i dine øjne

*Lena Nielsen
dansk forfatter*

2 STORE OG SMÅ

Gulliver i Brobdingnag

Gulliver i
Lilleputt

Ibsen var kjent med troll fra diktiga si – og visste kanskje at de ikke var farlige?

Skriv en tekst om møte mellom kjemper og små vesener. Kanskje kan du skrive om et besøk du selv gjør i et fantasiland?

Velg sjanger selv. Lag en passende overskrift på teksten din.

Også i eldre litteratur finner vi fortellinger om personer som besøkte lilleputtstater og kjempenes land.

Mest kjent er kanskje engelskmannen Jonathan Swifts fantastiske fortellinger om Gullivers reiser. Swift skrev bøkene som samfunnskritikk tidlig på 1700-tallet. Bøkene ble trykt i 1726. I dag er det de forkortede bildebokutgavene om Gullivers reiser til Lilleputt og Brobdingnag som er best kjent.

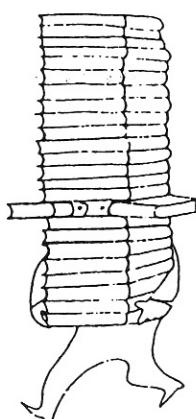
Den norske tegneren Theodor Kittelsen viser oss i teleningen "Trollet på Karl Johan" et møte mellom den store kjempen og de små menneskene. Alle ble redde bortsett fra Henrik Ibsen som står rolig ved lyktestolpen.

3

BØKER ER SNILLE

BØKER ER SNILLE
av Dan Turéll
Utdrag oversatt fra dansk

Jeg liker bøker
Jeg nærmest elsker bøker
Bøker er snille
Bøker er lettvinde
Bøker er praktiske
man stiller dem bare opp i hyller
side om side
de lager aldri bråk over selskapet de får
de beklager seg aldri over alfabetet
Shakespeare og Simenon står side om side
med skjeve, diskrete smil
Bøker er elskverdige å omgås
mange av mine beste venner er bøker
og bøker er det ideelle medium
så fine å være sammen med

– *Bøkene er vår beste venner, selv om de snur ryggen til oss.*

– *Det beste ved en bok er ikke de tanker den inneholder, men de tanker den fremkaller.*

Mange har hatt gode opplevelser knyttet til bøker og lesing, enten hjemme, på skolen, på biblioteket eller andre steder. Kanskje du er en av dem?

Fortell om en slik opplevelse. Få fram lesesituasjonen og de følelsene og tankene du hadde. **Lag overskrift selv.**

ELLER

Skriv en artikkel til lokalavisa der du oppfordrer andre til å bruke biblioteket. Skriv om den nytten og gleden vi har av et bibliotek. **Lag overskrift selv.**

4 FILM

Charles Spencer Chaplin (1889-1977) er sannsynligvis den største filmkunstner som har levd. Chaplin skrev, regisserte, produserte og spilte selv hovedrollen i sine filmer. Da lydfilmen kom, komponerte han også musikken.

Alle kjenner figuren: Skalk, altfor vide bukser, trang jakke, lange sko, stokk og en liten svart bart. Det fortelles at han tilfeldig fant disse klærne og utstyret i et filmstudio da han skulle framstille en landstryker. Denne figuren ble meget populær verden over. Chaplin debuterte i 1913 og laget i alt 81 filmer.

Chaplin kom fra en fattig teaterfamilie i London og spilte teater fra han var smågutt. Hans filmer spenner over et stort register fra morofilm til kamp mot undertrykkelse, maktmisbruk og mekanisering. Utenfor Colosseum kino i Oslo står det en statue av Chaplin. Statuen er laget av bildekunstneren Nils Aas.

**Du har sikkert sett mange filmer.
Skriv om en film som har gjort sterkt inntrykk på deg.
Velg selv sjanger og lag overskrift.**

5 VELG ORDRAMME

Noen få ord kan være nok til å sette i gang avspilleren på din indre fjernsynsskerm. Hvilke handlinger "ser" du når du leser disse ordsamlingene?

Velg ut den ordrammen som du liker best. Skriv en tekst. Velg selv sjanger du vil bruke. Lag ei god overskrift på teksten din.

robot ustoppelig feiljustert bare tull	motorsykkel tjuvlåne stor fart kollisjon	gate pengepung rette eier tvil	spøkelse gammelt hus mystisk vettskremt	båt øy uvær natt
---	---	---	--	---------------------------

Ruteord

Fremmedord på idrettsbanen

Finn de rette fremmedordene, og skriv dem i de vannrette rutene:

Sykkelbanen (fremmedord)

1. Hevn, oppreisning
2. Vekselløp
3. Oppheve, erklære for ugyldig
4. Forventet seierherre
5. Strid, kamp (mellan to)
6. Innbytter
7. Bestenotering
8. Sistemann
9. Kampplass, idrettsbane
10. Sluttkamp

1.	R							J
2.			F					
3.		N						
4.				R				
5.							L	
6.	E							
7.				R				
8.		U						
9.				A				
10.	F							

Finn synonymer for ordene nedenfor.
Synonymene skal være fremmedord. De
skal passe inn i rutene.

1. Boksamling
2. Person som tegner hus og planlegger bygningen
3. Motvilje
4. Stjernetyder
5. Verdenshav
6. Romfarer
7. Reisegods
8. Bråk, uro, støy
9. Opptrer for første gang (f.eks. som skuespiller)
10. Butikk, forretning

Dersom du har løst ruteordet rett, vil du
i den loddrette rekken under tegnet X få
et ord på ti bokstaver. Dette ordet har
noe med bøker og forfattere å gjøre.

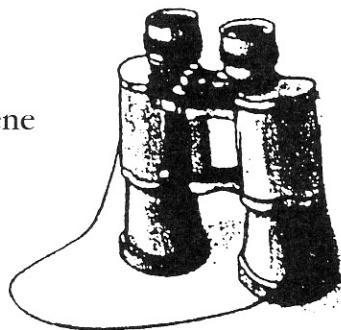
X

1.							T	
2.	R							
3.							T	
4.							G	
5.				A				
6.	S							
7.				J				
8.	P				K			
9.	D							
10.				A				

Sett fremmedorda på rett plass

I rubrikken A står det en samling norske ord.

- Finn i ordsamling **1** fremmedord som betyr omrent det samme som hvert av ordene i rubrikk A. Skriv fremmedordene på rette plass i rubrikk B.
- Finn i ordsamling **2** fremmedord som betyr omrent det samme som hvert av ordene i rubrikk A og B. Skriv disse ordene på de rette stedene i rubrikk C.

A	B	C
1 å trygde		
2 nederlag		fadese
3 enestående		
4 etterligne		
5 romfarer		
6 overse		
7 munterhet		
8 overdådig	eksklusiv	
9 løsning		
10 sannhet		
11 stedfortreder		
12 renslig		

Ordsamling 1:

Imitere, fenomenal, fiasko, forsikre, vikar, ignorere, hygienisk, fasit, humor, kosmonaut, eksklusiv, faktum.

Ordsamling 2:

Neglisjere, kopiere, sanitær, fadese, assurere, fantastisk, reserve, luksuriøs, astronaut, realitet, resultat, komikk.

Bruk noen av fremmedordene i ordsamlingene ovenfor, og skriv en tekst. Det kan være et dikt, en mininovelle, et brev, en plakat eller en annen sjanger.

Norskfagsang

Mange sjangre må du ha

Melodi: *Island in the sun*

Norsk er moro.

Norsk er bra.

Norske ord

må vi nordmenn ha.

Snakke, skrive

bli rett forstått.

Ja, trim språket ditt,
tren det rikt og godt.

Velg et ord

å tenke på.

Nye ord vil du
stadig få.

Fang inn orda
før de flyr.

Bruk dem i dikt
og i eventyr.

Norsk er moro.

Osv.

Skriv en grøsset.

Dikt en sang.

Lag et rim
og ei regle lang.

Hold en tale
for en venn.

Så får du kanskje
et dikt igjen.

Norsk er moro.

Osv.

Les og lær
av dem som skrev
drama, viser,
fabler, brev.

Mange sjangre
må du ha.

Velg ut sjangre
som passer bra.

Norsk er moro.

Osv.

Bokmål

Syng sangen - svar på oppgaver

1. Finn sjangrene

I sangen er det nevnt flere sjangre (teksttyper). Skriv ned sjangrene.

Nevn titler på noen av sjangrene, for eksempel på et eventyr, på et dikt osv.

2. Det finnes mange sjangre

Du kjenner sikkert navn på flere sjangre enn de som er nevnt i sangen.

Skriv ned noen flere sjangernavn, og nevn gjerne noen titler også - om mulig.

3. Likheter mellom noen sjangre

Det er tydelige likheter mellom flere av sjangrene som er nevnt i sangen.

- Hva har sjangrene eventyr og fabler felles? Forklar.
- Nevn flere sjangre som har felles trekk med eventyr og fabler.
- Hvilke fellestrekks kan sanger, viser og dikt ha? Forklar.
- Nevn flere sjangre som er i slekt med vise-sang-diktfamilien. Nevn gjerne noen titler også.

4. Delemner i norskfaget

I norskfaget arbeider vi med mange dellemner. I sangen er fri skriving og litteraturlæsing nevnt.

- Skriv ned flere dellemner som hører norskfaget til.
- Hvilke dellemner i norskfaget syns du er de viktigste? Begrunn svaret ditt.

5. Enig - uenig?

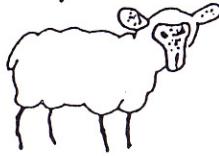
Les det verset som står først i sangen. Er du enig eller uenig i det som sies der. Si din begrunnete mening.

Sangen fins på
Hildrum: Norskfagkassett 2: Syng og skriv mer

Kryssordløsninger 2 – 2004

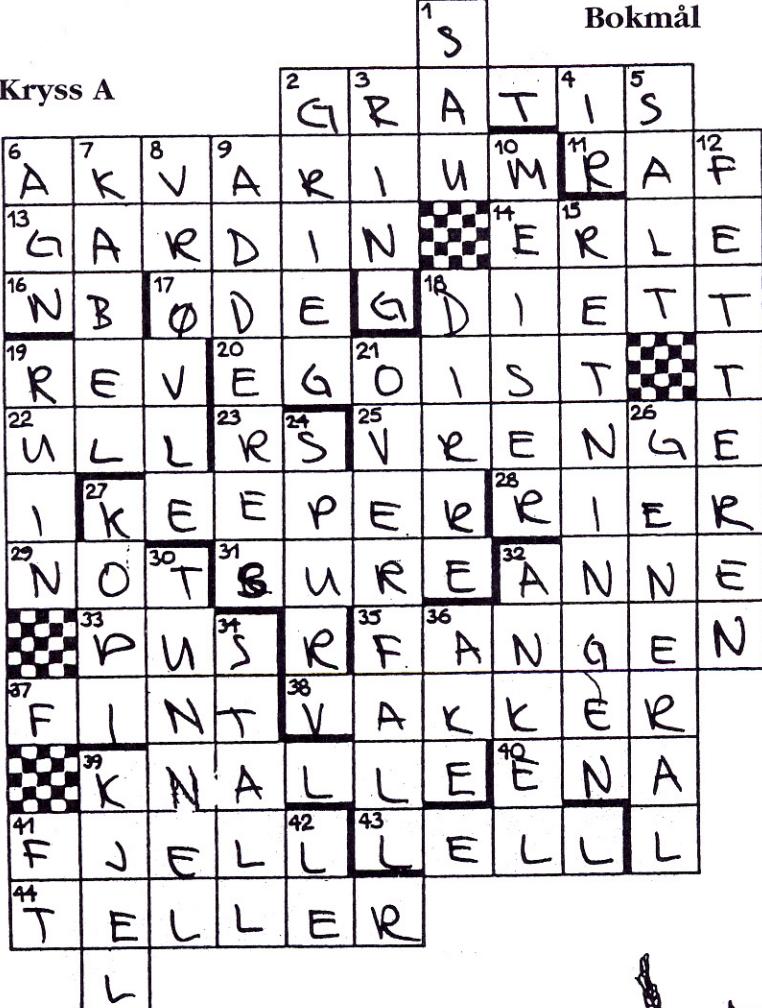
Nynorsk

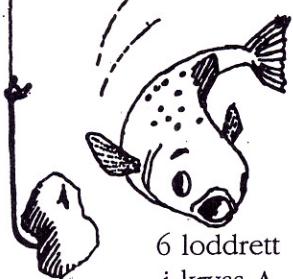
12 loddrett
i kryss A

Kryss A

Bokmål

Kryss B

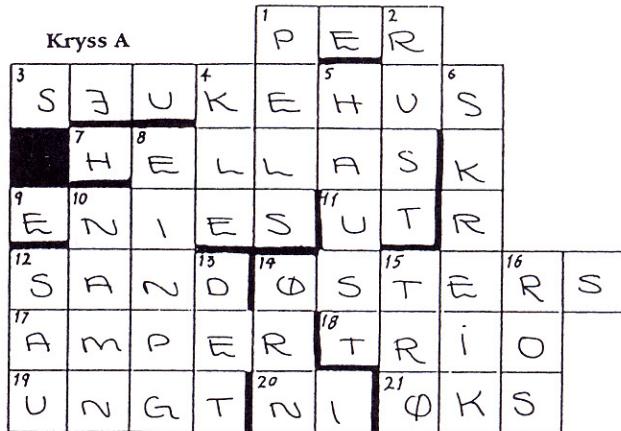

6 loddrett
i kryss A

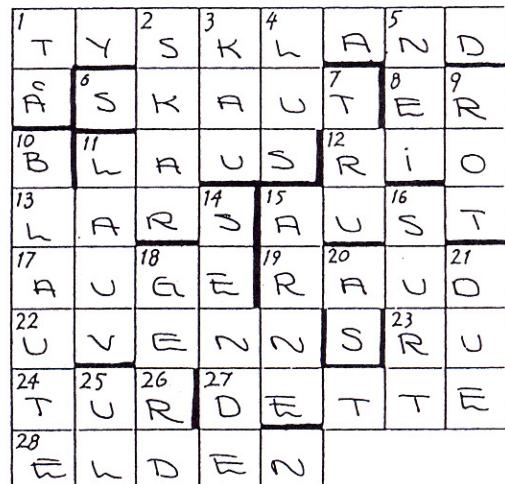
Løsning på blaute gåter side 22

**1 Uglā
2 Uer**

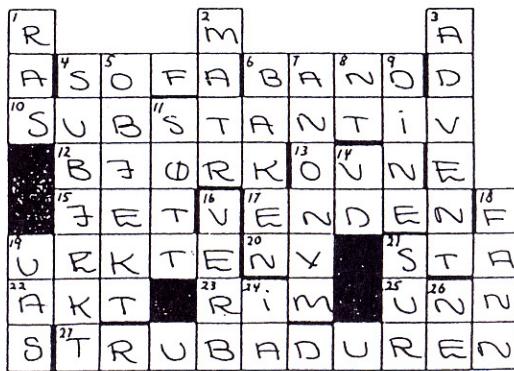
Kryss A

Kryss
B

Kryss C

B-blad

Returadresse:
Norsknytt
PB 303
7601 Levanger

Norsknytt

Norsknytt 3 - 2004

Innhold

- 1 Norsk - et viktig fag også i den nye skolen
- 2 Kryssordvinnere 2 - 04
Sjangerkunnskap gir god skrivehjelp
- 3 Norsknytt i 100
- 4 Synliggjøring av lokalhistorie
- 5 Lokalhistoriske vers og viser
- 6 Knips et fotodikt
- 7 Alf Prøysen, dikteren alle kjenner, 90 år
- 8 Lesedagboka - ei gullgruve for minnet
- 9 Bygg opp verdens beste vits
- 10 Vi ser nærmere på eventyr
- 11 Kjenner du 24 eventyr?
- 12 Kjente tekster i uvant sjangerdrakt
- 13 Synonymer om følelser og egenskaper
- 14 Fantastiske fortellinger fenger folk
- 15 Her er en skelettekst. Skriv ei fortelling
Her er ei tegning. Skriv ei fortelling

NORSKNYTTTS MIDTSIDER

- 16 Mange slags sjangrer
- 18 Gode spørsmål er grunnmuren i prosjektarbeid
- 19 Vitser blir små skuespill
- 20 Fra lærer til lærer
- 21 Ord blir dikt
- 22 Norskryss 3 - 2004, nynorsk
- 24 Norskryss 3 - 2004, bokmål
- 26 Tentamen i norsk, langvarsoppgaver
- 30 Ruteord, emne: Fremmedord på idrettsbanen
- 31 Sett fremmedord på rett plass
- 32 Syng og skriv: Norskfagsangen
- 33 Kryssordløsninger fra Norsknytt 2 - 2004

Hvis jeg var

Hvis jeg var
et grasstrå
ville jeg vaie
i takt med sommervinden
Når det led
mot høsten
ville jeg glede meg
over alt det gode
sommeren hadde gitt meg

Elevdikt